

Ako se kako telo v jednom delu časa ravno toliko giblje, kakor drugo, toraj je njiju hitrost vedno jednaka, in zato jo imenujemo enakomerno. Ako se pa telo v tistem času ne pregiblje tako daleč ali še dalje, kakor drugo, t. j. ako ono svojo hitrost potem spremeni, jo (hitrost) pa potem neenakomerno imenujemo. Pospeševalno gibanje pa zovemo hitrost takrat, kadar ona narašča; pojemalno gibanje imenujemo pa hitrost takrat, kadar odjenjuje ali pojema. Pospeševalno kakor tudi pojemalno gibanje more se enakomerno ali neenakomerno veršiti. — Kteri način gibanja vidimo pri prosto padlih telesih? —

Jenakomerno gibanje vidimo tudi pri osinem sukanji naše zemlje. Namer, v kateri se telo giblje more biti ravnočrtna ali pa krivočrtna; ako je mér vedno ista, jo imenujemo ravnočrtno, ako se pa mér spremeni, jej pa pravimo krivočrtna.

Hočemo navesti nektere zglede hitrosti! Človek, kteri prehodi v 5 urah 3 milje, ali kar je vse eno 22-757808 km., prehodi v 1 sekundi skoro 4 čevlje ali 1-264324 m. pravimo, da ima hitrost 4 čevljev. Hitrost skoraj vsih rek znaša bliz o 4 čevlje, vetra 10 čevljev, viharja 50 čevljev, parnega voza 40, glasu 1080, topove krogle blizo 2300, krogle iz puške 1500, svetlobe 42000 in elektrike 62000 milj.

Vprašanja: *Kaj si je misliti pod besedo „kraj“ ali „mesto“? — Kaj pomeni beseda „gibanje“? — Na česa moremo paziti pri vsakem gibanji? — S čim merimo pot? s čim čas? — Kako in s čim določimo hitrost gibanja? — V katerem slučaju imata dva gibajoča se tela jednako hitrost? — V kakem razmerju je hitrost pri jednacijah potih in nejednacijah časih? — V kakšnem pa pri jednacijah časih in nejednacijah potih? — V kakšnem razmerju pa je hitrost pri nejednacijah potih in nejednacijah časih? — Kdaj pravimo, da je gibanje enakomerno? — Kdaj je neenakomerno? — Kdaj je gibanje pospeševalno? — Kdaj pojemalno? — Kdaj je gibanje enakomerno pojemalno? — Kdaj je jednako pojemalno? — V kterej nameri more se gibanje veršiti? — Kdaj je mér ravnočrtna? — Kdaj krivočrtna? — Imenujte nektere zglede hitrosti!* (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— **Iz Dunaja.** Danes imam nekaj precej novic povedati. Ne davno se je obravnavalo v dunajskem okrajnem šolskem svetu vprašanje, ali se ima znižati osemletna dolžnost, hoditi v šolo ali ne. Že prej se je vprašalo vseh deset krajnih šolskih svetov dunajskega mesta, kaj mislijo ti o tej zadevi. Vseh deset je predlagalo, naj hodijo otroci, kakor do sedaj, osem let v šolo. Mislilo se je, da boše tudi okrajni šolski svet kar brez vse debate poterdil te sklepe desetih krajnih šolskih svetov. Ali glej! Vzdigne se v tem zboru na enkrat nekov dr. Kühn, ki je jel prav krepko besedovati zoper osemletno dolžnost hoditi v šolo. Vsebina njegovega krepkega (?) govora je: on ni zoper to osemletno dolžnost v principu, sicer je pa dovolj, če hodijo

otroci šest let v šolo. — Kako protislovje! A mož je postal konečno ves divji v svojem govoru; jel je mlatiti in mahati z besedami krog sebe, da ga je moral pozvati predsednik k redu. — Nasprotovali so mu skoro vsi okrajni šolski svétniki, in ko se je na zadnje glasovalo, je glasoval sam dr. Kühn za znižanje osemletne dolžnosti hoditi v šolo. — Hvala Bogu, to bi bilo v redu. (?? Vr.)

Ali nastal je majhen razpor med dunajskimi učitelji. Ker se ima meseca aprila t. l. petindvajsetletnica cesarjeve poroke praznovati, so sklenili tukajšni učitelji izraziti svoje sočutje cesarju. V ta namen je razposlalo »dunajsko pedagoško društvo« na vsa učiteljska društva na Dunaji vabilo, naj izvoli vsako teh društev tri zastopnike, kateri naj bi potem skupno prevdarjali, kako ima postopati učiteljstvo pri tej svečanosti. Vsa društva so odposlala po tri zastopnike, le društvo »Volksschule« nobenega rekôč, da bodé ono samo za se izrazilo cesarju svojo vdanost.

Koliko veljajo dunajske mestne šole na leto? Proračun za leto 1879 je za ljudske in meščanske šole: 2,058.590 gl. Od tega dobé učitelji 1,385.480 gl. in sicer:

1. Nadučitelji in ravnatelji	129.140 gl.
2. Učitelji	854.660 »
3. Definitivni podučitelji	46.800 »
4. Provizorni podučitelji	108.800 »
5. Učitelji telovadbe	82.780 »
6. Za ženska ročna dela učiteljice	67.600 »
7. Učitelji francoskega jezika	18.150 »
8. Starostne doklade	77.550 »

Stroški za kurjavo, svečavo in za čiščenje šol znesejo: 145.810 gl. Najemnina za šole, kakor tudi za nadučitelje in učitelje: 408.570 gl. Stroški za učila: 35.330 gl. Pokojnina za učitelje, njih vdove in otroke: 26.510 gl. — 7000 gl. plača dunajski magistrat za protestantovsko šolo. Šolski sluge na meščanskih šolah dobivajo 18.190 gl. Na ljudskih šolah ni slug. Remuneracija za namestovanje bolnih učiteljev in učiteljic znaša: 4480 gl. Za vožnjo (Bog zna za kako!) 1450 gl., in razni drugi stroški znašajo 5770 gl. —

Do sedaj so imeli le učitelji desetih dunajskih okrajev 30% odškodnine za stanovanje; a učitelji v predkrajih tega niso imeli. Prosili so že pred dvema letoma, naj se tudi njim podeli ta denar, a njihova prošnja ni bila vslišana. — A zdaj kar na enkrat ste sklenili občini predkrajev: Gornji in spodnji Döbling podeliti svojim učiteljem denar za stanovanje, in sicer se jim ima izplačati stanarina še za čas od 1. januarja 1878. leta.

Konečno naj naznamim neko neprijetno novost. Dunajski nadškof, kardinal Kutschker, je nakupil več krucifiksov in podob svetnikov, ter jih mislil razdeliti po dunajskih šolah. Najpervo jih je ponudil krajnemu šolskemu svétu družega dunajskega okraja. A ta je sklenil v svoji zadnji seji po burni debati, da se ne sme sprejeti to darilo, kajti šole so »konfessionslos-nec«. Po dunajskih časnikih se mnogo piše zoper ta sklep, celo liberalni časopisi so zoper. — In kaj je konec tega? Trije možje, ki so glasovali v krajnem šolskem svétu za sprejem tega darila, so izstopili, ter se odpovedali krajnemu šolskemu svétovalstvu. Ne bom se spuščal v daljne pretresovanje tega sklepa, vsak naj si misli o tem, kar hoče. — — (Pilatus autem, cum audisset hos sermones, adduxit foras Jesum et sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos . . . et dicit Judaeis: »Ecce rex vester« . . . Responderunt Pontifices: Non habemus regem nisi Caesarem . . . Vr.)

— **Iz Vojnika.** Celjsko učiteljsko društvo je imelo dné 6. feb. 1879 v prostorih mestne dekliške šole svojo drugo letošnjo zborovanje. Zapisnik (slov. in nem.) dné 2. jan. t. l. se prečita, ter sprejme. G. predsednik omeni potem dopisa E. Musil-a iz Dunaja, kateri znane pisanke s podobami na sprednji in zadnji strani ovitka izdaja.

Omenjeni g. E. Musil prosi učitelje za dobre slike iz narave, zgodovine ali zemljepisa. Take vposlane slike, ktere bi se na ovitke pisank natisnile, se tudi honorirajo. Na dnevnem redu je bila metodična obravnava slike: »Stari Slovani«. Poroč. g. Brezovnik, ker se pa g. referent zaradi raznih uzrokov ni mogel zbora udeležiti, odloži se ta obravnava na sprihodnje zborovanje. Pregledovalci lanskega društvenega računa poročajo, da je razven nekega majhnega formalnega pogoška vse v redu. Ker ima društvo, po blagajnikovem letnem poročilu, še okoli 200 gl. društvenine tirjati, prečita se imenik društvenikov. Tisti, kateri niso več v celjskem okraji in od katerih se tudi ve, da zaostale društvenine ne bodo plačali, se izbrišejo, drugim pa se pošilja račun. Sedaj se na dnevni red postavi vprašanje »kako naj učitelj pri raznih prestopkih (pregreških) šolarjev ravna?« Prvi se k besedi oglasi g. V. Jarc ter navede nekov izgled iz svoje učilnice. Pove nam, kako je v tem položaju tamošnje učiteljstvo proti hudodelcu ravnalo. Tudi g. g. Bobisut in Rupnik povesta k tej točki svoje mnenje. Dalje se stavi vprašanje, kako naj bi društvo Njih Veličanstvu presvitlemu cesarju k petindvajsetletnici Njihovega ženitovanja čestitalo. Stavi se predlog, da naj društveno vodstvo izvoli iz svoje srede tri gospode, kateri naj po c. k. okrajnem glavarstvu v imenu vsega društva cesarju najudanejšo voščilo izrečejo. Predlog se sprejme. Konec zborovanja $\frac{3}{4}$ na 1 uro.

Tone Petriček.

— **Od Ormuža,** 15. svečana t. l. Dné 6. t. m. imelo je tukajšno okr. uč. društvo svojo prvo letošnjo sejo. Radi zelo neugodnega vremena se je zelo pičlo število udov zbralo. Po navadnih poslovnih opravilih razložilo in razkazovalo se je delovanje in račun društva za šesto družbeno leto. Društvo je napravilo v minolemu letu sedem sej in med temi je imelo izlet na Volfberk k sv. Lenartu i v Središče. Pri teh se je lepo število učiteljev in gostov tudi iz drugih krajev zbralo. Vseskozi je društvo skrbelo za duševno omiko učiteljev. Z dohodki, katere dobiva društvo kot društvenino od pravih in podpornih udov, se je zelo varčno gospodarilo, in tako je bilo mogoče, da se ima v blagajnici precej novčičev. Društvo je imelo naročeno: »Učit. Tovarša« in »Pädagogische Zeitschrift«. Društvo je imelo jednega častnega, 22 podpornih in 12 pravih udov. Zadnjih bi še lahko mnogo več bilo, ko bi hoteli pristopiti tudi gospodje učitelji — neudje. Pa njim se morebiti nevredno dozdeva, sè svojimi kolegi družiti, žnjimi občevati in tako skupno omiko širiti. V nov odbor so voljeni naslednji gospodje: Prvosednik Štefan Kovačič (Središče), Tone Stuhec (Volfbenk) za namestnika in denarničarja, Anton Eberl (Velika nedelja) za tajnika in Ivan Kosi (sv. Lenart) in Josip Šinko (Središče) za odbornika. Za odposlance k štajerski učiteljski zvezi se voli gosp. Štefan Kovačič. Konečno še govori ta o novi šolski kroniki. Da je govor nekoliko skrajšal, izvolil si je leto 1878. Vso stvarino je razdelil. 1. Šolska gosposka. 2. Učiteljstvo. 3. Šolska kronika (dopisi ukazi i. t. d. naprej postavljenih gospodsk, učiteljski konferenci, pogovori i. t. d.). 4. Postave in druge uredbe naprejpostavljl. gospodsk. 5. Šolska bukvarnica (Učila, šolarske bukvarnice i. t. d.) in 6. Dobrotniki šole. Prihodnja seja bode v Ormuži, dné 6. sušca t. l.

— Naloga avstrijske šolske uprave v Bosni in Hercegovini.

»Avstrija se je s privoljenjem evropskih velevlastij za dve provinciji obogatela. Ali bosti ti našej domovini v korist ali škodo, o tem ne more danes nikdo odločiti. O tem premišljevali tudi naša naloga nij; to naj odločijo politiki po poklicu, t. j. o tem naj se oni prepirajo. Ti provinciji pripadati pač zdaj avstrijskej upravi, in črez prej ali slej bode ondi treba tudi šolstvo organizovati. Turčija nij v tem obziru nič posebnega storila, in čeravno nemamo o tem zanesljivih podanj, vendar menimo pravo trditi, ako rečemo, da bode morala avstrijska šolska uprava največ z nova pričenjati.

Ravnanje s šolskim vprašanjem je v obče, posebno pa Avstriji, silno teška naloga, in treba je za-njo veliko prebrisanosti in takta. S tem se more za državno celoto veliko dobrega storiti, pa tudi neizmerno veliko pokvariti. Nečemo denes omenjati načel, katera so se v zadnjih letih upotrebovala; tudi nečemo navajati, kako so se slabo izbirala osobstva, katera naj bi ta načela izvrševala. Denes seveda si uže mnogi oči manejo in se prašajo: Kam smo li prijadrali? Denes pač vsakdo uže razvidi, da nobena šolska uprava, najmenj pa avstrijska, ne more imeti te naloge, da bi posle prežečega sosedu preskrbovala. — Vsaj ne povemo nič novega, ako poudarjamo, da se je v Avstriji z organizacijo šolstva odtujilo srca vseh, da se je mišljenje in čutenje celih narodskih plemen navodilo na taka pota, ki utegnejo za vso državo pogubna biti, da to bolje utemeljimo, lahko s prstom pokažemo na nekdanje italijanske provincije, ali pa na prejšnje poskušnje na Ogerskem. Pomote, katere so se delale takrat, ko je Avstrija imela nado, v Nemčiji postati zopet merodajalen faktor, te se ne smejo dan danes več delati, rečemo dan danes, ko mora naša domovina na to delati, da se v notranjem uredi. S tem, da varuje narodnosti, naj Avstrija tudi s pomočjo šole doseže ta svoj veliki cilj: posamezne dele nakloniti, da se bodo velikej skupnej celoti odkritosrčno in z veseljem pridružili.

Iz tega velikega namena, ki naj bi bil temeljni glas za vse šolske akorde v vsakej avstrijskej deželi, izpeljuje se tudi naravno čna načera, katero naj bi vodila modra, za vso državo skrbčea šolska uprava v novih provincijah.

Šolska organizacija se mora v Bosni in Hercegovini uvesti z največjo previdnostjo in brez sleherne prenačljenosti.

Čim počasneje, čim previdneje se bode postopalo, tim več in tim voljnije se bode ondotno prebivalstvo žnjo sprijaznilo. Šolska uprava naj uže zdaj v teh deželah obstoječe šolske razmere na vse strani študira in naj povsodi pričanja in nastavlja na to, kar uže obstoji. Pri tem se mora skrbno varovati, da z novimi naredbami ne dojde v ostra nasprotja z uže obstoječim. Ogibati se mora prav ozbiljno, da ljudstvu s šolsko organizacijo ne naloži novih bremen. Brez denarja se res ne more šolstvo osnovati, ali v tako izmolzenej deželi se mora šola radi velikega namena z malim zadovoljiti. Kar pa je glavna stvar, in kar najbolj poudarjamo, je načelo, v Bosni ne ponemčevati, ne pomagjarovati. Ako bi se ondi v stari glavni greh zabredlo, tedaj bi se bila obilna kri za te pokrajine zastonj prelila; tedaj bi se bili milijoni, za nje izdelani, potrosili za tuje kneze; tedaj bi nas zadela ista osoda, kakor smo jo nekda v Italiji doživeli. Da bi naše denašje besede ne bile brezvspešne!

A. Oest. Lehrerzeitung prevod S. N.

— Iz junske doline na Koroškem, 16. febr. (Žalostni stan ljudskih šol med koroškimi Slovenci.) Srce človeka boli, ako vidi, kako malo se slovenski otroci pri sedanjih dragih šolah za življenje koristnega naučé,

koliko dragih ur se z nespametnim podučevanjem za slovensko mladino v šoli potratiti. Poglavitni namen ljudskih šol na slovenskem Koroškem je, kolikor mogoče nerazumljivih nemških besed mladini v glavo vcepiti. Le redki so že otroci, ki bi slovenski gladko čitati znali, in vendar vis. knez. škf. ordinarijat strogo zahteva po predpisanih katehizmišolsko mladino podučevati. Toda po sedanjem nepedagogičnem šolskem poduku je č. g. katehetom celó nemogoče to nalogo popolnoma dovršiti, ako se pomisli, da je mladina tudi pri najboljšem poduku večkrat raztresena, zraven se pa iz katehizma učiti od nje zahtevati ne more, ker večidel otrok pravilno slovenski čitati ne zna. Ni čuda, da mladina tudi v krščanskem nauku napredovati ne more. Le pomisli, častiti bralec, babilonsko zmešnjavo po tukajšnjih ljudskih šolah. Učenikom je po šolskih nadzornikih strogo ukazano, v vseh predmetih čisto slovensko mladino le nemški podučevati, po nemški učenik mladino svari, po nemški razposajencu kazni napove, in prej ko ne ga tudi po nemški zmira in prekolne; da, še celó v materinem jeziku moliti mladini ni dovoljeno, dokler je še pred in po šoli moliti dopuščeno. Ali niso také šole zares mučilnice za slovenske otroke? Vprašaj pa tudi šolarčka, ki je postavno ljudsko šolo obiskoval, kaj se je v vseh letih koristnega naučil? V svojo žalost boš spoznal, da, razen malo krščanskega nauka, nekaj nemški čitati, kar se ve da ne razumi, za največjo silo svoje ime nemški podpisati in iz računstva malo ali skoro nič, ker se ga je večidel v tujem jeziku učil. Da bo tudi društvo sv. Mohora po Koroškem svoje ude polagoma zgubilo, ako se okolščine ne spremené, je razumljivo, ker se že zdaj večkrat sliši: »Rad bi bil pri tem društvu, ako bi le slovenski dobro brati znal.« »Slov.«

Pristavek vredništva. Pričujoči dopis nam zopet kaže, kako se godi sè slovenščino po ljudskih šolah na Koroškem. Več ko se govori o svobodi, o šolskem napredku, slabeje je z ljudskimi šolami tam, kjer so Slovenci med Nemci naseljeni, kakor n. p. po Koroškem. Svoboda in prostost je menda le v tem, da se slovenski otroci smejo nemščine učiti; zanimivo bi bilo ko bi nam kdo statistično dokazal, koliko slovensko - nemških šol po velikovskem in belaskem šolskem okraji in drugod po Koroškem se je prestrojilo v čisto nemške šole, od kar imamo nove šolske postave. — Pa slišim že ugovarjati: soseske same žele in prosijo nemških šol, slovenščine ne marajo. No, kaj res tako? — Gotovo, to prav radi verjamemo, prašajmo le kmeta: ali bi bilo dobro da bi Vaši otroci kaj nemškega znali? Gotovo dobro! Tedaj prosite za nemške šole! Dictum, factum. — Pred kerčmo se je igralo več otrok. Ptujec pride mimo, ter vpraša otroke: bi li radi jedli klobase? Oj, prav radi, so odgovorili. Pojte za mano! Ta jih pelje v kerčmo ter ukaže vsakemu prinesiti klobaso. To vse je hitro zginilo. Ali bi še radi jedli? Še, še je bil odgovor. Prinesite kerčmar vsakemu se po 1 klobaso! Ptujec se zmuzne; otroci ostanejo v kerčmi. Kerčmar čaka plačila ter vpraša otroke: Kam je šel vaš stric ali kdor koli je? Mi ga ne poznamo in tudi ne vemo, kam je šel, so odgovorili otroci. — Razloček med to pripovedko in kmeti je samo ta, da morajo soseske ali prav za prav stariši sami plačati račun za to, kar so jim drugi naročili. Prašajte pa kmeta, gostača ali kterelega koli iz prostega naroda, ali je res to njegova volja, da bode otrok 6 — 8 let hodil v šolo zato, da se nauči tujega jezika, v drugem pa ostal neveden, — odgovor bode ves drugačen. K mestnemu učeniku pride sorodovinec iz dežele, ter mu reče: O sv. Martinu Vam pošljem svojega Sletnega dečka, da ga bote nemški nancili, o sv. Juriju, ko se paša začne, bode uže dovolj znal, tačas ga pa vzamem domov. — Ta resnična zgodbica nam dovolj pojasnuje, kako si prost narod misli priučenje tujega jezika. Potem se le

sklicujte na želje prostega ljudstva, ki hoče imeti nemške šole. Kdor je v mestu rojen, in z mladega slišal nemški govoriti, ne more imeti pojma o tem, kako se selski otroci uče tujega jezika; ako je učenje tujih jezikov tako lahka stvar, čemu so šole za izobražene, v katerih se po več let uče tujih jezikov, in sinovi prostega naroda naj se tega kar mimogrede nauče.

— **Iz deržavnega zbora na Dunaji** 20. februarija t. l. Specielna razprava o noveli k postavi o šolskem nadzorstvu kar se tiče diet okrajnih šolskih svetovalcev je trajala 2 uri. Ostalo je vse pri starem, razloček je le ta, da prej se je priznala potnina za 4 kilometre pota od okrajnega sedeža, sedaj pa se začena še le, ako je daljava 8 kilometr. (1 gl. za pot in 1 gl. 50 kr. dne). Postava ima veljati že 1. aprila, a ne 1. julija, kakor je bilo nasvetovano — češ, da se več prihrani. (?) — Ali so seje okrajnega šolskega sveta potrebne ali niso, o tem vprašanji ne govorimo, a povdarjamo le to, da gre potnina udom okr. šolskega sveta, sicer bi veljalo le to, voli naj se ta, ki je bliže sedeža, ali tisti, ki more zastopj potovati.

— **Vabilo k petnajstemu občenemu zboru „Matice Slovenske“** 12. marca 1879. leta ob 4. uri popoldne v čitalnični dvorani v Ljubljani. Vrsta razgovorov: 1. Predsednikov govor. 2. Tajnikovo poročilo o odborovem delovanji od 1. januarja do konca decembra 1878. 1. 3. Račun od 1. januarja do konca 1878. l. 4. Proračun od 1. januarja do konca decembra 1879. l. 5. Volitev treh udov da pregledajo, presodijo in potrdijo odborov račun o novčnem gospodarstvu vsled §. 9. Matičinih pravil. 6. Odborov nasvèt o jedenkratnem razpošiljanji društvenega »Letopisa«. 7. Razgovor o zastalnih letnih doneskkih družabnikov in oni ustanovnih članov »Matice Slovenske«. 8. Nasvėti posameznih udov. 9. Volitev 9 novih odbornikov, in sicer namesto onih, ki vsled §. 12 Matičinih pravil izstopijo iz odbora, in so g. g.: dr. Janez Bleiweis; Feliks Stegnar; Ivan Vavruč; grof Josip Barbo; Božidar Raič; Luka Svetec; Josip Šuman; dr. Jos. Ulaga; Viljem Urbas.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na Irazredni šoli pri sv. Jakobu na Savi, učiteljska služba, l. p. 400 gl. in stanovanje. Okrajnemu šolskemu svetu za okolico Ljubljansko do 4. marcija. — V šolskem okraji Kranjskem: Na Irazredni šoli v Sorici, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje; krajnemu šolskemu svetu do konca t. mesca. Na Irazredni šoli v Olševku, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje; krajnemu šl. svetu do 19. marcija. V šolskem okraji Radovljiškem: Na Irazredni šoli v Jesenicah, l. p. 400 gl. in stanovanje, letnega priboljška 42 gl.; krajnemu šl. svetu do 5. marcija t. l. V šolskem okraji Rudolfovem: Na Irazredni šoli v Poljanici, učit. služba, l. p. 450 gl. in stanovanje; kraj. šl. svetu do 28. februarija. Na Irazredni šoli v Dvoru, učit. služba, l. p. 450 gl. in stanovanje; kraj. šl. svetu do 10. marcija.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Štajarskem. Gsp. J. Košutnik, nadučitelj v Dramljah; g. Jožef Hribernik, nadučitelj v Dobovi; g. Alojz Dernjač, 2. učitelj v Marenbergu. Službeno doklado je dobil g. J. Ferš, pri sv. Magdalen, in g. Simon Strenkel, v Središču.